

RHETORICA

CYPRIANI SOARII

EXEMPLIS ILLUSTRATA.

LIBER II.

DE

DISPOSITIONE.

Alterum Oratoris munus est, Argumenta è
Locis Rhetoricis eruta, résque cæteras in-
ventas disponere, atque in ordinem redi-
gere. Sicut enim belli Imperatoris virtus non tam
in deligendis ad bellum militibus, quàm in in-
struenda ac disponenda ad pugnandum acie cerni-
tur; sic orator, nisi delecta argumenta rectè di-
spofuerit; ipsiusque orationis partes certo ordine
definierit, pugnabit quidem multùm, sed trium-
phum de animis auditorum non reportabit.

Dispositio itaque est rationum ad probandum
& movendum inventarum in ordinem facta distribu-
tio. Id verò fit per Argumentationem; de quâ priùs
agendum erit, quàm ad orationem ipsam ejusque
partes transeamus.

D

CA-

CAPUT I.

DE

ARGUMENTATIONE.

Alia Philosophorum, alia Oratorum est propria Argumentatio.

Oratoria Argumentatio est apta & exquisito cum artificio facta propositionum, ex quibus argumentum constat, dispositio, unde legitima inferatur conclusio.

Argumentationum species apud Oratores octo sunt: Syllogismus, Ratiocinatio perfecta, Enthymema, Inductio, Exemplum, Epicherema, Sorites & Dilemma. De his sit

ARTICULUS I.

DE

SYLLOGISMO

ET

RATIOCINATIONE PERFECTA.

Questio I. Quid Syllogismus & quomodo a Rhetore tractatur?

R. Syllogismus est argumentatio tribus constans propositionibus; quarum ultima inferitur ex duabus primis. *Ut, omne vitium est fugiendum,*

*Atqui pigritia est vitium,
Igitur pigritia est fugienda.*

Prima

Prima existis propositionibus dicitur *Major*, altera, *Minor*, 3tia *Conclusio* seu *Complexio*. Aliter, prima simpliciter dicitur *Propositio*, altera, *Assumptio*, 3tia *Complexio*.

Item, duæ priores vocantur *Antecedens*, 3tia *Consequens*.

Longè aliter Orator quàm Philosophus tractat syllogismum: cum enim hic probare intendat; ille verò & probare, & probando placere ac movere satagat; Mirum non est, quòd Philosophus suas propositiones certo semper ordine, & sine artificio exquisito nudas simplicesque proponat.

Orator è contrario suam in collocandis, amplificandis atque exornandis propositionibus industriam ita ponat, ut artem dissimulet. Utriusque discrimen in exemplo patebit:

E X E M P L U M

Sit demonstrandum, (si alia desint) ex meris conjecturis, quòd Æmilius propinquum suum Lepidum interfecerit, ut hæreditatem ejus occuparet.

Philosophus ita argumentabitur: *Ille credendus est occidisse propinquum suum divitem, qui pauper erat, & hominis divitis heres futurus: Atqui talis erat Lepidus, ergo Lepidus credendus est occidisse propinquum suum divitem*

Orator artem dissimulans hunc in modum procedet:

Inhiabat Lepidus, instar famelici vulturis, amplissima hereditati divitis propinqui sui Æmilii, eamque jam spe devorârât homo vitâ profligatissimus, &

ad audendum projectus. Accedebat ad singularem audaciam inventrix omnium scelerum egestas. Urgebatur à creditoribus Lepidus, jámq̃ue carcer & compedes misero ostentabantur. Quò se verteret tanto in discrimine? quid expectandum ab homine ita comparato, nisi ut squallorem carceris atque inextricabiles difficultates uno aliquo facili facinore redimeret? clam scilicet occidendo eum, qui, si longiùs viveret, vitam ipsi omni morte duriores facturum erat. Ausus itaque est facinus abominandum Lepidus, ac propinquo suo mortem intulit. Lejã.

Questio 2. Quid Ratiocinatio perfecta?

R. Est Syllogismus cum suis probationibus, quando scilicet & Majori & Minori sua additur probatio. Unde ratiocinatio perfecta constat quinque propositionibus.

E X E M P L U M.

Ut probes, pigritiam esse fugiendam, sic ratiocinare:

Major. Omne vitium est fugiendum.

Probatio majoris. Quia omne vitium turpe est & perniciosum;

Minor Atqui pigritia est vitium,

Probatio Min. Quia rationi adversatur & innumera creat damna,

Complexio. Igitur pigritia fugienda est.

Questio 3. Quodnam est artificium oratorium tractandæ Ratiocinationis perfectæ?

R. 1. Debet Orator attendere, quid sibi probandum incumbat. Deinde rationes quærendæ sunt ad id probandum idoneæ. Tum Rationes illas

revo-

revocare oportet ad Argumentum Philosophicum. Denique Argumentum Philosophicum oratorio modo tractari debet.

Modus autem oratorius non tantum in eo consistit, quod duabus prioribus propositionibus Argumenti Philosophici, *Majori* nimirum & *Minori* sua probatio adjungatur, quo fiat argumentatio, quinque pertita & perfecta, sed etiam ut rhetoricè omnia tractentur. E. G. Per Ratiocinationem perfectam rhetoricè tractanda sit hæc propositio: *Vita innocentia omni studio querenda est*, primò Rationes quære ad id probandum, easque reduc ad Argumentum Philosophicum, &

Exemplum sic stabit.

Major. Quod facit hominem amicum Deo, omni studio querendum est.

Probat. Maj. Nam Amicus Dei omnia facilè dona à Deo accipit.

Minor. Sed vitæ innocentia hominem Deo facit amicum.

Prob. Min. Quia homo per illam Deo redditur similis.

Complexio : Ergo vitæ innocentia omni studio querenda est.

Ita ferè Philosophus.

Secundò. Orator singulas Argumenti Philosophici Propositiones rhetoricè deducit, amplificat & ornat, totumque syllogismi artificium occultat, hunc ferè in modum :

Ratiocinationis perfectæ
MAJOR SYLLOGISMI

Quod facit hominem amicum Deo, omni studio quaerendum est.

Si communis amicitiae ratio illud in hominum animis pondus ac momentum habet, ut nihil huic præponendum mortales existiment, quis erit tam parum æquus rerum æstimator, qui sibi longè potiori jure, ardentiorique studio, quæ Deum inter & hominem intercedit, amicitiam colendam non reputer atque retinendam?

PROBATIO MAJORIS. Nam amicus Dei omnia facile dona ab eo accipit.

Etenim cum utilitatis rationibus maximè ducantur homines, quid est in vita humana boni, quod ut inde acceptum, ita etiam huc referri non debeat? si enim vitam desideres? & ipse Deus mortalibus omnibus hanc impertit: si honores? ipse gloriæ omnis justissimus est & æstimator & dispensator: si voluptates? futiles sunt & noxiæ, quæcunque ab eo non dimanant: si divitias? in eo tantæ sunt, ut cumulatissimè hominis quantumvis avidi cupiditatem explere possit.

MINOR SYLLOGISMI, sed vita innocentia facit amicum Dei.

Atque inde arbitror satis intelligitis, quæ sit divinæ vis amicitiae, quam qui negligat, næ ille non impius modò, sed etiam stupidus & amens haberi possit. Quod si ita est, quâ tandem ope & cujus rei beneficio bonum illud infinitum consequemur? an superbiâ fortasse? an vitâ molli? an divitiarum jactan-

jaſtantia? nequaquam. Vitæ puritas & innocen-
tia hujus eſt felicitatis conciliatrix, hujus eſt con-
junctionis vinculum & amicitiaæ nexus.

*PROBATIO MINORIS. Quia homo vi-
ta innocentiâ fit Deo ſimilis.*

Neque enim fieri ullo modo poteſt, quin infini-
to quodam amore Deus Optimus Maximus proſe-
quatur eum, quem ſui ſimillimum viderit. Et verò
quæ major cum natura Divina fingi ſimilitudo po-
teſt, quàm ſi quis ipſius Sanctitatem, morum in-
nocentiâ æmuletur & quantum mortali fas eſt, in
ſe quaſi repræſentet? Etenim Divina mens incor-
rupta eſt & ab omni terrenæ concretionis contagio-
ne remotiſſima; uti etiam ab omnibus corporeæ
voluptatis ſordibus vitæ puritas atque innocentiâ
abſtrahit.

*CONCLUSIO. Ergo vita innocentiâ omni
ſtudio quaerenda eſt.*

Quis ergo jam de ſalute ſua ſit parum aded ſolli-
citus, & inimicus Puritatis & innocentiæ, ut hanc
non ſummo quodam amore ſtudioque proſequatur?

Lejay. Ex hoc Exemplo animadvertete, quomo-
dò ratiocinatio imperfecta, id eſt, ſyllogiſmus
tractari poſſit: omiſſis ſcilicet Majoris aut Minoris
probationibus, ſi neceſſariæ non ſint.

E X E M P L U M R A T I O C I N A T I O N I S P E R F E C T Æ.

Cicero ex L. I. de Inventione, ubi probat,
Epaminondam Thebanorum Ducem in leges non
peccaſſe, opprimendo lacedæmonios.

MAJOR. Qui leges interpretatur ex utilitate reip., non peccat in leges.

Omnes leges, iudices, ad commodum reip. referri oportet, & eas ex utilitate communi, non ex scriptione, qua in literis est, interpretari.

MAJORIS PROBATIO. Quia leges ad utilitatem reip. conditæ sunt.

Eâ enim virtute & sapientiâ majores nostri fuerunt, ut in legibus scribendis nihil sibi aliud, quam salutem atque utilitatem reip. proponerent: neque enim ipsis quod obesset, scribere volebant: &, si scripissent, cum esset intellectum, repudiatum iri legem intelligebant. Nemo enim leges legum causâ salvas esse vult, sed reip., quod ex legibus omnes respublicas optimè putant administrari.

MINOR seu ASSUMPTIO. Ergo in hoc quoque iudicio desinite literas legis perscrutari: & legem, ut æquum est, ex utilitate reip. considerate, quod Epaminondas fecit.

MINORIS PROBATIO. Quid enim magis utile Thebanis fuit, quam Lacedæmonios opprimere? quid magis Epaminondam, Thebanorum Imperatorem, quam Victoriæ Thebanorum consulere decuit? quid hunc tantâ Thebanorum gloriâ, tam claro atque exornato trophæo clarius atque antiquius habere convenit? scripto videlicet legis omisso, scriptoris sententiam considerare debebat. Summam igitur amentiam existimabat, quod scriptum esset reip. causâ, id non ex reip. causa interpretari.

COMPLEXIO. Quod si leges omnes ad utilitatem reip. referri convenit, Epaminondas autem reip. profuit, profectò non potest eodem factò & communibus fortunis consuluisse, & legibus non obtemperasse.

ALIUD

R H E T O R I C Æ 57
A L I U D E X E M P L U M .
R A T I O C I N A T I O N I S
P e r f e c t æ e x C i c e r o n e .

Pro Lege Manilia.

Pompejus est deligendus belli Imperator.

M A J O R .

In deligendo Imperatore, non tantum virtutis bellicæ, sed etiam felicitatis habenda ratio est.

Ego sic existimo, Maximo, Marcello, Scipioni, Mario & cæteris magnis Imperatoribus non solum propter virtutem, sed etiam propter fortunam sæpius imperia mandata, atque exercitus fuisse commissos.

P R O B A T I O M A J O R I S

Quia summis viris ad magnas res bene agendas divinitus adjuncta est fortuna.

Fuit enim profecto quibusdam summis viris quadam ad amplitudinem & gloriam, & ad res magnas bene gerendas divinitus adjuncta fortuna.

M I N O R . Atqui

Pompejus fuit semper felix.

De hujus autem hominis felicitate, quæ de nunc agimus, hæc utar ratione dicendi, non ut in illius potestate fortunam positam esse dicam, sed ut præterita meminisse, reliqua sperare videamur; ne aut invisa Diis immortalibus oratio nostra aut ingrata esse videatur.

P R O B A T I O M I N O R I S .

Quia magnas res domi militiæque, terrâ marique feliciter gessit.

Itaque non sum predicaturus, Quirites! quantas ille res domi militiæque, terra marique, quantaque felicitate gesserit: ut ejus semper voluntatibus non modò

cives assenserint, socii obtemperarint, hostes obedierint, sed etiam venti tempestatesque obsecundarint. Hoc brevissimè dicam, neminem unquam tam impudentem fuisse, qui à Diis immortalibus tot & tantas res tactus auderet optare, quot & quantas Diis immortales ad Cneium Pompeium detulerunt. Quod ut illi proprium sit ac perpetuum, Quirites! cum communis salutis atque imperii, tum hominis ipsius causâ, sicut facitis, velle & optare debetis.

C O N C L U S I O

Igitur Pompejus deligendus est Imperator.

Quare cum bellum ita necessarium sit, ut negligi non possit; ita magnum, ut accuratissimè sit administrandum; & cum ei Imperatorem præficere possitis, in quo sit eximia belli scientia, singularis virtus, clarissima auctoritas, egregia fortuna, dubitabitis Quirites! quin hoc tantum boni, quod à Diis immortalibus oblatum & datum est, in remp. conservandam atque amplificandam conferatis?

Simili Ratiocinatione perfecta probat Cicero oratione pro Milone, licuisse Miloni, occidere Clodium.

ARTICULUS II.

DE

ENTHYMEMATE.

Questio 1. Quid Enthymema?

R. Est imperfectus syllogismus, vel, ut alii definiunt, est syllogismi pars: cum enim syllogismus tribus constet propositionibus, quarum prima dicitur *Major*, altera *Minor*, si hanc aut illam omittas, Enthymema fiet.

ut,

ut, omnis ars est expetenda, igitur Eloquentia est expetenda. Vel: Eloquentia est ars, igitur expetenda est. Utrumque hoc Enthymema pars est sequentis syllogismi:

Major. *Omnis ars est expetenda,*

Minor. *Atqui Eloquentia est ars,*

Conclusio. *Ergo Eloquentia est expetenda.*

Frequentius utuntur Oratores Enthymemate, quam syllogismo; unde Aristoteles Enthymema syllogismum oratorium vocat. Ratio est, quod vel prima vel secunda syllogismi propositio sæpe ita nota sit, ut probatione non egeat.

Cicero orat. pro Muræna probat Enthymemate, à nemine æquius defendi Murænam quam à Cicer.

A quo tandem Marce Cato! est æquius Consulem defendi, quam à consule? quis mihi in republica potest aut debet esse conjunctior, quam is, cui respublica à me una traditur sustinenda, magnis meis laboribus sustentata?

Philosophus sic argumentaretur:

Muræna Consul est, ergo æquum est, eum à me Consule defendi.

Vel: Æquum est, Murænam à me, qui Consul sum, defendi.

Questio 2. Quomodo tractatur oratorium Enthymema?

R. Sic oratoriè deducendum hoc Enthymema; inutile est, persequi & necare Christianos, ergo ab eorum cede abstinendum est.

Primò, Eleganti periodo propone hanc sententiam, inutile est persequi & necare Christianos.

Deinde sententiam Argumentis proba, confirma, & amplifica.

De-

Denique conclude, à cæde Christianorum abstinendum esse.

Exemplum Oratoris Ethnici.

Quamvis in Christianam gentem gravissimo memet odio sentiam exstimulari, nullique rei parcitum velim, ut vel ipsa, si fieri possit, Christiani nominis recordatio penitus extinguatur. *Propositio.* Longâ tamen doctus experienciâ consultius nos esse acturos arbitror, si à cruentâ Christianorum cæde tandem aliquando abstineamus. *Confirmatio.* Nam quid agimus? aut quid efficimus? dum nova quotidie supplicia ad extirpandam illam pessimam nationem excogitamus? revocemus in memoriam longissimi spatium temporis, quo cum Christianis bellum exercemus: multa eorum milia vario tormentorum genere sublata sunt, parentes in liberos, mariti in uxores suas crudeles extiterunt: vidimus vicos ac plateas Christianorum sanguine manantes. Timuimus non semel, ne insipientium cadaverum acervi factoribus suis luctuosam pestem huic urbi afflarent: suam tortores ipsi industriam exhausserunt; nec invenire ea tormentorum monstra potuerunt, quibus Christianorum animi percellerentur. Quid verò in hanc usque diem sæviendo promovimus? etiam furoribus nostris illudunt. Diceres feralem Hydram, quæ acceptis vulneribus augetur & crescit: è profuso eorum sanguine in horas singulas novi Christiani pululare videntur. *Conclusio.* Cesset igitur carnificina nostra, quam sine fructu hactenus exercuimus: & qui nec blanditiis, nec suppliciis ad frugem revocari possunt,

possunt, suo infelici genio permittantur.

Lejay.

ARTICULUS III.

DE

INDUCTIONE.

Quid est Inductio?

R. Inductio est argumentatio, quæ ex pluribus collationibus pervenit, quò vult: sive est coacervatio multorum similium aut exemplorum ad aliquid concludendum.

ut; quis optimus arborum fructus? qui dulcissimus: quæ gemma cæteris præstantior? fulgidissima: quæ facies omnium pulcherrima? illa, in qua colorum vivacitas & lineamenta omnia decoro ordine consentiunt; est igitur prudentia virtutum omnium præstantissima, cujus & fructus dulcissimus & fulgor eximius & ordo perfectus.

Egregia est illa Tertulliani, ad probandam corporum resurrectionem, inductio:

Lux quotidie interfecta resplendet, & tenebra parè vice decedendo succedunt: sydera defuncta viveſcunt; tempora ubi finiuntur, incipiunt: fructus consumuntur & redeunt: semina non nisi corrupta & dissoluta fecundiùs surgunt: omnia pereundo servantur, omnia de interitu reformantur, quis igitur inficiabitur, mortuorum corpora posse resurgere?

Cicero Orat. pro Cornelio Balbo, utitur hac inductione exemplorum. *Hic tu Cnei Pompei beneficium, seu potius iudicium & factum infirmare conaris; qui fecit, quod C. Marium fecisse audierat & fecit, quod P. Crassum, quod Cajum Syllam, quod Quintum Metellum, quod denique domesticum authorem, Patrem suum facere viderat. &c.*

Et

Et Paradox. I. *Quibus gradibus Romulus ascendit in Calum? quibus Numa Pompilius? qua res ad necem Porsenna Mutium impulit? qua res Horatium Coclitem? &c. ut sup.*

Meritò laudatur inductio, quâ S. Augustinus invehitur in hominem improbum.

Terram malam non vis; segetem malam non vis; bonam arborem vis, equum bonum, servum bonum, filium bonum, vestem bonam: solam animam vis habere malam. Quid te offendisti? aut quid tantum de te malè meruisti?

ALIUD EXEMPLUM

Honesti animi Relaxatio non
respuenda.

Per Inductionem similium.

Ignoratis igitur, quod ipsa nostris quotidie oculis natura subiecit? Attendite, quam uberrimè etiam, & soli pinguioris agri culturam patiantur; An non, nisi quiescere illos identidem siveris, arescant continuò & sua Dominum expectatione destituant? quid in artefactis peritissimus rerum Magister usus atque experientia commonent? Arcus si tenditur semper, illum frangi videas, aut certè multum enervari. Duriora marmora crebriore frictu minuuntur; res quælibet assiduo nimis usu teritur ac deperit, & hanc putatis esse solius animi conditionem, ut nullis debilitetur exercitationibus? ut repetitis quantumlibet laboribus succumbat nunquam aut vincatur?

Per

Per Inductionem Exemplorum.

Non ita sentiebant viri ætatum omnium iudicio sapientissimi; non Crassi, non Lepidi, non Cæculli, non Scipiones, non Lælii, quos honestâ interdum oblectatione relaxasse animum legitimus; imò si quid Tullio creditur, discinctos fuisse nonnunquam, & positâ ad tempus, quæ Magistratus decet, gravitate, pene dixerim, puerorum instar, per Bruutorum hortos discursasse. *Lejay.*

ARTICULUS IV.

DE

E X E M P L O
E T

EPICHEREMATE.

Questio 1. Quid est Exemplum?

R. Est inductio imperfecta, quâ ab uno tantum simili facto argumentamur ad aliud. V. G. Horatius non fuit condemnatus, quòd sororem necaverit, ergo nec Milo condemnandus, quòd Clodium occiderit.

Cicero pro Milone. *Negant intueri lucem fas esse, qui ab se hominem esse occisum fateatur &c.*

Vide superius dicta de Comparatione.

Questio 2. Quid est Epicherema?

R. Est brevis ratiocinatio, cujus omnes partes in unam conferuntur: sive est argumentatio brevissima, totum Syllogismum aut Enthymema

com-

complectens. Ut, *sinè causâ Servus Dominum accuset?* Continet brevissima hæc Argumentatio totum hunc Syllogismum:

Non debet Servus sine causa accusare Dominum, atqui tu Servus illius es, ergo illum non debes sine causa accusare.

Aliud. *Post tot tantâque peccata Cælum te sinè penitentiâ ingressurum putas?*

Ratiocinatio hæc totum enthymema complectitur: videlicet, nullus peccator sine penitentiâ Cælum ingreditur, igitur nec tu sine penitentiâ ingredieris.

ARTICULUS V.

Quid est Sorites?

R. Est Argumentatio quædam generalis, multas particulares acervatim complectens; idèoque à Cicerone Acervalis appellatur, ut; Africano virtutem industria peperit; virtus gloriam, gloria æmulos comparavit; igitur industria Africano æmulos comparavit.

Cicero Tuscul. quæst. *Quidquid est, quod bonum sit, id expetendum est; quod autem expetendum, id certè approbandum; quod autem approbandum, id gratum acceptumque habendum; ergo etiam dignitas ei tribuenda est: quod si ita est, laudabile sit necesse est; bonum igitur omne laudabile.*

Est autem Sorites dolosum argumentandi genus, in quo præcipuè cavendum, ne ex dubiis incertisque propositionibus certa formetur conclusio. Ut; *Bibliopola multos evolvit Libros, qui multos evolvit Libros, multum studet, qui multum studet, fit doctus, ergo Bibliopola fit doctus.*

Falsa

Falsa est isthæc conclusio ; quòd vox, *evolvere*,
ambiguam patitur significationem ; nimirum vel at-
tentè legere, vel manibus tantùm versare ; hæc,
non illud convenit Bibliopola.

Priori similis est vulgaris illa argumentatio ; qui
*bene bibit, bene dormit ; qui bene dormit, non pec-
cat, igitur qui bene bibit, non peccat.*

Valet plurimùm Sorites in Epilogo Orationis,
cùm rebus antea probatis, in unam velut catenam
multæ argumentationes coacervantur.

E X E M P L U M.

Quo probatur, vectigalia in ærarium Regis in-
ferenda esse. *Quis dubitet Viros Principes, in
sua Regia, tanquam in altissima specula collocatos esse,
ut inde provideant, ne quid Resp. detrimenti capiat &
quale verò detrimentum acciperet, si pateret hostium
incurSIONibus ? si in provinciis atque urbibus, in pena-
tibus ac focis barbarorum arma grassarentur ? Ad
exitialem illam calamitatem evitandam bella identi-
dem cum irrumpentibus hostium copiis sustinenda sunt.
Bellum ut geri possit, conscribenda sunt cohortes, om-
nibus presidis Legiones instruenda. Quis autem co-
get milites & conscribet exercitum sine stipendiis ? Ad
hæc autem militibus numeranda opus est ærario locuple-
tissimo. Quapropter ex omnibus Regni Provinciis ne-
cesse est in ærarium Regium vectigalia deportari. Lejay.*

ARTICULUS VI.

DE

DILEMMATE.

Quid est Dilemma ?
*¶. Est Ratiocinatio imperfecta, quæ duci-
tur*

tur à duabus partibus contrariis, quarum utramlibet concedat adversarius, reprehenditur.

Cicero Patriam cum Catilina sic argumentantem inducit; *quamobrem discede, atque hunc mihi timorem eripe: si verus; ne opprimar: si falsus, ut tandem aliquando timere desinam.*

Pro Quinctio. *Restat ut summa tibi negligentia obstiterit, aut unica liberalitas: si negligentiam dices; mirabimur: si liberalitatem; ridebimus.*

Philip. 4. *Legatos decernitis? si ut deprecentur, contemnet Antonius: si, ut imperetis; non audiet.*

In Verre. *Utrum tibi Siculos publicè privatimque amicos, an inimicos existimari vis? si inimicos? quid te futurum est? quò confugies? dices tibi esse amicos? què poteris? huc veniunt cum literis, veniunt cum testimoniis publicis &c.*

Dicitur itaque Dilemma, quòd ita utrimque premat, ut ex alterutra parte capiat adversarium. Unde Cornutus etiam Syllogismus solet vocari. V. G. *Vel pius es, vel impius? Si pius, Deum time: si impius, magis time.*

Item, *Si Christiani estis, cur Legibus Christi non paretis? si non estis, cur nomen Christiani usurpatis?*

Qua ratione Dilemma hoc postremum (idem de aliis iudicium esto) oratoriè dilatari atque exornari possit, docetur sequenti exemplo.

Quoniam deplorando temporum nostrorum fato fieri dicam, ut, cum Majores nostri Christiana Religionis institutum tam sedulò, tamque severè coluerint, sic ab eorum virtute & sacrâ velut hereditate nepotes defecisse videantur, nihil ut præter vacuum & inane duntaxat Christiani nomen, mendacemque Religionis laryam retineant?

Agite, degeneres anima! quo ego vos nomine jam appellem, in quibus nulla avita pietatis vestigia videoor. statuite tandem ipsi, quales velitis esse, quales appellari.

Dilemma. Christiani estis, an non? responsuro date:

Audio communem omnium vocem, Christiani sumus: id ipsum piacularibus Sacri Lavacri fontibus abluti professi sumus, hoc gloriamur nomine; Christianorum Sacramenta usurpamus.

Cur igitur nomen tam sanctum flagitiis polluistis? cur alienam à vitâ Christi vitam vivitis? cur preceptis illius ac legibus rebelles usque ac contumacos, hanc ipsam, quam videmini profiteri, doctrinam abjicitis? Christus voluptates damnavit, vos consecramini: Christus opibus maledixit, vos inhiatis: Christus honores contempsit, vos omni studio ac labore, per fas ac nefas aucupamini:

Facecite mendacissimi hominum! Larvati Christiani facecite! parcite speciosum illud nomen jactare ambitiosius: non est christianum nomen positum in verbis, sed in factis: non capiunt sordes vestra feditasque animi tantum nomen, tam cœleste, tam divinum.

Ite, ite ad Mahumetanos, turpissimos illos foedissimarum voluptatum cultores: religionem eorum amplectimini, quorum mores imitari vos non piget.

Sed quid ego hæc? ah! potius si qua vos salutis vestra remordet cura, si quis Christiana religionis amor tangit, recipite vos ad meliorem frugem, & Christiani nomen, quod usurpare placet, omnibus christiane virtutis officijs decorate.

Lejay.

E 2

ARTI

ARTICULUS VII.

Quomodo Argumentationes oratoriae tractandae sint.

Cum ad levandum tedium, tum ad prolixitatem fugiendam in argumentationibus, observanda veniunt sequentia:

Primò. Diligentissimè est curandum, ne Syllogismorum & Enthymematum turbâ conferta oratio sit: cum oratoriae actiones à dialecticis disputationibus quam longissimè abesse debeant. Locuples enim & speciosa vult esse Eloquentia; quorum nihil consequetur, si conclusionibus certis & crebris, Dialecticorum more, constiterit.

2dò Adhibeatur in argumentando varietas, & jucunda quaedam distinctio; figurisq; verborum diversis & ornamentis sententiarum expoliatur Argumentatio. Hæc enim exornationis diversitas facit, ut eadè argumentationis forma interdum altera videatur.

3tio. Si Argumenta & rationes multas adhibendæ sunt, non eodem, sed diverso argumentandi genere pertractari debent. V.G. Si ad primum argumentum amplificandum & ornandum adhibita sit ratiocinatio, secundo deserviat Enthymema; *3tio* Epicherema, *4to* Dilemmata, Inductiones, Exempla &c.

4to. Propositiones ipsæ Argumentationis sic immutari possunt, ut, si in primo argumento, propositio *Major* posita primo loco fuerit, in altero *Minor* priore loco ponatur, & vicissim: Nonnunquam etiam à conclusione ducatur argumentandi initium. Sed hæc omnia meliùs deprehendi atque observari non possunt, quàm ex attenta assiduâque Lectione Ciceronis.

CAPUT II.

DE

TRIPLICI ORATIONUM
GENERE, STYLO-
QUE IN IIS TRIPLICI.

O Ratio, quæ supremum quasi culmen est Humaniorum Literarum, definiri potest, quòd sit sermo aptus ad persuadendum, illustri ac potenti methodo; neque enim ab Oratore requiritur, ut revera semper persuadeat, cum voluntatem iudicum atque audientium in sua potestate arbitriòque non habeat; officium tamen ejus est, semper aptè dicere ad persuadendum. Tria autem sunt dicendi genera, unde & triplex orationum genus desumitur: primum, quod ad laudem reprehensionemve instituitur, alterum, quo de rebus faciendis aut omittendis consultatur, tertium spectat absolutionem aut damnationem accusati.

Primum dicitur, Demonstrativum; alterum, Deliberativum; tertium, Judiciale. Tribus Articulis ista tractabuntur, tertius de triplici Stylo subjungetur.

ARTICULUS I.

DE

ORATIONIBUS.

Generis Demonstrativi,

seu Exornativi.

Questio 1. Quid est Oratio Generis Demonstrativi?

E 3

R. Que-

R. Quæcunque oratio ad laudem aut vituperium refertur, Generis Demonstrativi est. Unde perspicuum fit, latum ac spatiosum esse hoc genus, quod non solum ad homines laudandos ac reprehendendos, sed etiam animalia, urbes, aliaque animo carentia adhibetur.

Homines laudantur à Patria, Viris Illustribus, Fertilitate sitique celebratâ, à Parentibus & Majoribus, eorumque virtutibus & rectè factis. à bonis externis, ut sunt opes, Nobilitas generis, Honor, Potentia, Gratia Magnorum.

à bonis corporis, qualia sunt Decor vultûs & forma, quod sit virtutis signum, Vires, Valetudo, Agilitas &c.

à bonis animæ, scilicet Ingenio, Scientiâ, Artibus, Religione in Deum, Pietate in Parentes, Fide in rebus credendis, Sapientiâ, Justitiâ, aliisque virtutibus.

Urbium Laus desumitur à Conditoribus, Vetustate, Formâ Reip., Artibus, Opibus, Viris Illustribus & eorum gestis, à Situ & Munimentis &c.

Laus Agrorum ab Amœnitate Loci, Ubertate Frugum, Culturâ, Cæli Clementiâ, Prædiis, & sic de cæteris, quorum Laudes è Locis Rhetoricis eruendæ sunt.

In vituperando servanda sunt contraria omnia iis, quæ de laude dicta sunt.

Questio 2. Quænam sunt præcipuæ Orationes Generis demonstrativi?

R. Sequentes: *Eucharistica*, quæ pro beneficiis gratiæ aguntur; *Gratulatoria*, quæ fit de rebus benegestis, superatis hostibus &c. *Genethliaca*, quæ

quâ hominum natales celebrantur: *Nuptialis*, Quæ in nuptiis, *funebri*, quæ in exequiis habetur: *Prosphonerica*, quæ de adventu alicujus plauditur: *Panegyrica*, quæ alterius laudi dicata est: *Invectiva*, quæ ejusdem vitia perstringuntur.

Questio 3. Quæ materia in prædictis orationibus tractanda est? &c.

In Eucharistica extollit Orator. 1. beneficii magnitudinem & præstantiam. 2. Considerat personæ dantis benevolentiam, dignitatem, liberalem animum aliâsque dotes; è contratio personæ accipientis indigentiam, exigua merita &c. 3. Modum, quæ præstitum fuit beneficium, hilari vultu, sponte & sine precibus, tempore & loco, quo non sperabatur &c.

In Gratulatoria afferuntur variæ causæ gratulandi, vel de victoria obtentâ, vel periculis superatis, vel dignitatis gradu &c. Eæque causæ petendæ sunt à boni obtenti excellentia variisque adjunctis Patri, temporis, utilitatis in Kemp., Patriam, Familiam redundantis; vel à persona ipsa gratulantis &c.

In Genethliaca considerantur præfagia, si qua fuerint: Annus, dies, hora nativitatis: Nomen infantis & conceptæ de eo spes futuræ felicitatis, virtutis, gloriæ. Allegantur Parentum merita, res gestæ, virtus aliâque ornamenta, quibus & infanti fausta omnia orator ominatur & precatur.

In Nuptiali. Agitur de commodis matrimonii, de similitudine sponsi & sponsæ quo ad genus, mores, indolem aliâque corporis & animæ dona; de contractâ affinitate cum magnis personis: ipsi

conjuges excitantur ad amorem mutuum & fidem
iisdemque orator bene precatur.

In Funebri ostenditur communis dolor de obitu
defuncti : deploratur jactura, quam familia, urbs,
patria fecit : exornantur defuncti virtutes & præ-
clare gesta. Afferantur solatia doloris Deo, & vivo-
rum precibus animam commendatur.

In Prosfhonetica. Aguntur superis gratiæ de fe-
lici reditu aut adventu : Exaggerantur utilitates &
beneficia vel publica, vel privata, quæ ex reditu
sperantur ; adducuntur laudes illius, qui rediit ;
applauditur reduci, & ut diu præsentiam ejus frui
liceat, vota superis nuncupantur &c.

ARTICULUS II. DE ORATIONIBUS GENERIS DELIBERATIVI.

Questio 1. Quænam oratio dicitur generis de-
liberativi ? R. Qua aliquid suadet vel dis-
suadet. Suaderi autem potest, quidquid hone-
stum esse ostenditur, utile, necessarium, possibile, fa-
cile, jucundum. Ad dissuadendum valet, quod his
esse contrarium monstramus. Cicero de Oratore.

Honestum dicitur, quod per se laudabile & pro-
pter se expetendum.

Utile, quod propter commodum expetitur: sive
adjunctam habeat honestatem ; ut, gloria, ho-
nor, dignitas ; sive non habeat ; ut opes, vale-
tudo &c.

Neces-

Necessarium, sine quo salus aut dignitas stare non potest.

Fossibile, quod fieri aut esse potest.

Facile, quod parvo negotio fieri aut obtineri potest.

Jucundum, quod honestam habet voluptatem.

Atque ab his eorumque contrariis petuntur argumenta in omni oratione suasoria aut dissuasoria, uti & in iis, quæ eò referuntur, ut sunt adhortatoria, consolatoria, aliæque ejusmodi.

Questio 2. Quæ potissimum in suadendo & dissuadendo spectanda sunt?

1. *Tria hæc*: qui suadet; res, quæ suadetur, & apud quos suadetur ita Quint. L. 3. c. 8.

1mo in eo, qui suadet, spectatur, virtus, sapientia, eloquentia, honestas; quæ si abfuerint, suasor nihil aut parum efficiet.

2do Res, quæ suadetur, esse debet vel honesta, vel utilis, vel jucunda &c.

3to ii, quibus suadetur, vel sunt de indocto & agresti hominum genere, ac tunc ab utilitate potissimum suadendum erit: vel sunt homines politi & docti, qui honestate faciliùs ducuntur.

Vis autem exemplorum, ut Tullius ait, ad suadendum est maxima; aut recentiorum, quò notiora sunt; aut veterum, quò plus authoritatis habent.

Exemplum Ciceronis.

Philip. 7. ubi Pacem cum Antonio dissuadens ait:
Cur igitur Pacem nolo? quia turpis est, quia pernicio-

ciosa, quia esse non potest. Qua tria dum explico, peto à vobis, patres conscripti! ut eadem benignitate, quâ soletis, verba mea audiat. Deinde probat à turpi, à periculoso, ab impossibili; ac concludit, pacem cum Antonio ineundam non esse.

ARTICULUS III.

DE

ORATIONIBUS GENERIS JUDICIALIS.

CUm genus judiciale orationum, quod in accusando vel defendendo versatur, hac ætate à foro ad curiam, & ab oratoribus ad juris consultos translatum sit, ac mutata propè omnis judiciorum ratio, vix quidquam de eo dicendum superest, præter quasdam certarum vocum huc pertinentium explanationes.

Questio 1. Quid apud Oratores vocatur status?
R. Illa quæstio, quæ ex prima causarum conflictione nascitur. Ut, si Accusator dicat, Sylla conjuravit cum Catilina; defensor autem dicat, non conjuravit: ex hoc conflictu oritur hæc quæstio, an Sylla conjuraverit? quæ idcirco status appellatur, quod in eo tota causa stet & consistat.

Questio 2. Quot ejusmodi status in causis esse possunt?

R. Cicero in topicis admittit tres:

1. Quando quæritur, an res sit nec ne, dicitur-
 que

que status conjecturalis; ut an Clodius Miloni sit insidiarius.

2. Quid sit res, & quo nomine appellanda? quem statum definitionis vocamus: ut, an fuerit Cæsar Rex, an Tyrannus?

3. Qualis sit res, & dicitur status qualitatis V. G. an cædes Clodii fuerit utilis & honesta.

Questio 3. Quid Ratio, Firmamentum, Judicatio?

R. *Rationem* appellant oratores eam, quæ afferretur à reo, criminis depellendi causâ: *Firmamentum*, quod affertur ab accusatore, ad rationem labefactandam: *Judicationem* dicunt quæstionem jam dictam, quæ ex rationis & firmamenti conflictu oritur, & in Judicium venit.

ARTICULUS IV.

DE

TRIPLICI STYLO

IN TRIBUS

ORATIONUM GENERIBUS.

Cum parva submissè, mediocria temperatè, magna graviter dicenda sint, ut ait Tullius, pauca de vario dictionis caractere, seu stylo dicenda sunt.

Questio 1. Quid est Stylus Oratorius, & quotuplex?

R. Stylus Oratorius est verborum ac sententiarum delectus, rei, oratori, & auditoribus conveniens & accommodatus. Et

Est autem triplex : primus dicitur *Stylus gravis*, *sublimis*, *vehemens*, *copiosus*. Alter *acutus*, *tenuis*, *subtilis*. 3^{tius} *mediocris*, *floridus*, *temperatus*.

Questio 2. In quo situs est stylus gravis?

R. 1. In verbis sonantioribus & splendidis. Ita consonantius est, *obluctari*, quàm resistere, *obsecundare*, quàm parere : splendidius est *majestas* orationis, quàm dignitas ; *sceleratus ac perfidus*, quàm nequam & infidus.

2. In crebris Metaphoris, Allegoriis, Hyperbolis rem amplificantibus ; ut, si ex hominibus monstra, pestes, charybdes, voragines, oceanos, busta, incendia facias.

3. In figuris sententiarum vivacioribus, Hypotiposi, Prosopopœia, Apostrophe, Exclamatione, aliisque, quibus maximè animi concitantur ; ut, cum excitantur mortui, cum parietes loquuntur ; cum assurgit patria & tumuli commoventur, invocantur cœlites &c.

Gravi hoc & vehementi stylo utitur Cicero in *Catilinam*, *Antonium*, *Pisonem*, *Verrem*. aliisque, quorum vitia persequitur : dicique universè potest, in omnibus orationibus generis demonstrativi, quibus orator in scelera & eorum auctores invehitur ; aut quoties affectus odii, iræ, commiserationis similisque concitandi sunt, locum esse stylo gravi ac vehementi. Cavendum tamen quàm maximè, ne affectata & supra modum tumida efficiatur oratio.

Questio 3. In quo situs est stylus subtilis & tenuis ?

R. In verbis perspicuis & propriis, parcòque
usa

usu troporum ac figurarum, præsertim sententiarum; quamvis acutis gaudeat sententiis & axiomatis.

Utitur Orator stylo tenui, in omni genere orationum, ut doceat, Judicem informet, factum exponat, mores instruat.

Lege Phædri Fabulas, Terentii Comædias, Ciceronis Orationes pro Quintio & Flacco, ejusque Epistolas, Curtii aut Cæsar's Historiam? & quæ styli subtilis & acuti natura sit, facile deprehendes.

Questio 4. In quo consistit stylus temperatus?
 R. In dulci quadam mixtura styli gravis & tenuis. De hoc ita Quintilianus: *Medius hic modus & transitionibus crebrior, & figuris erit jucundior, egressionibus amerior, sententiis dulcis, lenior tamen, ut amnis lucidus, virentibus utrimque sylvis inumbratus.*

Hic dictionis character in orationibus panegyricis adhibendus est, iisque, quæ delectationem & leniores animi motus spectant.

Vide Orationes pro Lege Manilia, pro Marco Marcello & Archia Poëta, in quibus stylum planè floridum Cicero adhibuit.

C A P U T III.

D E

PARTIBUS SINGULIS

E T

COMPOSITIONE ORATIONIS.

ORatio quatuor necessariò constat partibus,
Exordio, Propositione (cui nonnunquam sub-

subjungitur *Narratio*, de qua in *progymnasmatibus* *Confirmatione*, quæ interdum *Confutatione* indiget, & *Peroratio*. Exordio præparamus auditorem; propositione rem proponimus, confirmatione eandem probamus, peroratione concludimus.

ARTICULUS I.

DE

EXORDIO ORATIONIS.

Questio I. Quid est Exordium?

R. Est Oratio animum auditoris idoneè comparans ad reliquam dictionem.

Comparatur autem animus auditoris tribus maxime rebus; si nempe eum benevolum, attentum, & docilem reddiderimus.

Benevolus redditur Auditor, vel à persona nostra, vel adversariorum, vel Judicum; vel ab ipsa causa.

A persona nostra, captatur benevolentia, si de nostris factis vel officiis, sine omni arrogancia dicimus; vel si prece & obsecratione humili utimur.

A persona adversariorum, si omnis invidia in eos traducitur.

A persona Judicum, si modestè laudentur ab ea virtute, quam intendit oratio: V. G. Clementiâ, si ad parendum miseris inducendi sunt.

A re ipsa, si causam nostram laudando extollamus, magnam fiduciam ostendamus.

Attentus redditur Auditor, si dicturum te de rebus magnis, inopinatis aut valde utilibus proponitis.

Docet

*Docilis efficitur, si aperte, breviter & distincte
status quæstionis proponatur.*

Quæstio 2. Quid vocatur Exordium abruptum?
R. Illud, in quo Orator non præparat auditorum animos, sed quodam velut impetu mentis abreptus dicere incipit, vel indignando, vel commiserando, vel in alium affectum prorumpendo. Eo casu Exordium ab abrupto fieri dicitur; habetque locum præsertim in invektivis orationibus, aut funebribus.

Ita Cicero in Catilinam incipit: *Quousque tandem abutere, Catilina! patientiâ nostrâ? &c.*

Et in Pisonem: *Jam ne vides, bellua! jam ne sentis, quæ sit hominum querela frontis tuæ? quamvis hîc deesse quippiam aliqui autument.*

De cætero in Exordiis affectus non nisi lenes adhiberi solent; ut paulatim incitetur animus auditorum.

Quæstio 3. Quænam sunt Exordii virtutes?
R. Prima virtus est, ut sit accuratum & singulari industria elaboratum, cui non desit oratorii numeri suavitas, & periodorum venustas.

2da, ut sit rei, de qua agitur, proprium: quale erit, si, ut ajunt, ex visceribus causæ, seu locis intrinsecis desumatur.

3tia, ut sit instructum sententiis; id est, præstantibus quibusdam veritatibus, aut veterum pronuntiatis.

4ta, ut sua sponte in propositionem influat.

Quæstio 4. Quænam sunt vitia Exordii?
R. Ea, quæ jam dictis virtutibus contraria sunt.

sunt. Et primò quidem; si sit nimis longum, nec satis elaboratum. 2dò si sit commune, & servire pariter adversario possit. 3tiò. Si tale sit, ut auditor nec benevolus, nec attentus nec docilis efficiatur.

Aristoteles & Quintilianus monent, in singulis orationum generibus esse proprium aliquid Exordio: in genere demonstrativo exordia maximè libera esse & longè à materia duci posse: in deliberativo sæpe nulla aut brevia adhiberi, cum Orator non veniat supplex ad Judicem, sed hortator atque auctor. In genere judiciali ex ipsis visceribus causæ exordium esse, Judicem conciliando & causæ nostræ utilitatem accersendo.

Questio 5. Quid agendum illi, cui deest materia pro Exordio?

R. Is advertat. quidquid in confirmatione poni potest, posse etiam poni in Exordio. Unde ex tota massa materiarum, quas collegit, ea, quæ efficaciora sunt, adhibeat in confirmatione; leviora verò, & quæ alibi commodè usurpari nequeunt, collocet aut reservet pro Exordio.

Ego, inquit Cicero L. 2. de orat. *Omni*bus rebus *consideratis*, tum denique id, quod primum est dicendum, postremo loco soleo considerare, quo utar exordio? Nam si quando id primum invenire volui, nullum mihi occurrit, nisi aut exile, aut nugatorium, aut vulgare.

ARTICULUS II.

DE PROPOSITIONE ORATIONIS.

Quid est Propositio orationis, & quales virtutes habere debet?

R. Propositio est brevis summa totius Orationis quâ scilicet exponit Orator, quid sit dicturus.

Unde semper brevis & perspicua sit oportet, ut Auditor illico totius orationis & scopum & substantiam intelligat.

Plerumque in duas aut plures partes dividitur, tum, quòd divisio claritatem afferat orationi, tum quòd memoriam & dicentis adjuvet & audientis; si partes singulæ eodem, quo propositæ fuerunt, ordine pertractentur.

Cicero Philip. 7. *Cur igitur pacem nolo? quia turpis est, quia periculosa, quia esse non potest. Hæc tria dum explico, peto à vobis patres conscripti, ut eadem benignitate, quâ soletis, verba mea audiatis.*

Pro Muræna. *Intelligo Judices, tres accusationis partes fuisse; & earum unam in reprehensione vite, alteram in contentione dignitatis, 3tiam in criminibus ambitus esse versatam.*

Post propositionem, benevolentia auditorum peti solet ab Oratore, ut Cicero supra; *Peto à vobis patres conscripti! ut eadem benignitate, quâ soletis, verba mea audiatis.*

Advertendum præterea, quòd genus orationis,

quo ad nomen, à propositione dependeat; ut nimirum dicatur vel demonstrativi vel deliberativi generis oratio. V. G. Si in propositione dixeris, te ostensurum, fontem malorum esse superbiam; facies orationem generis demonstrativi; cavendumque erit in Epilogo, ne ad fugiendam superbiam horteris: è contrà verò si in propositione promittas, probaturum te, quòd vitanda sit superbia; oratio fiet generis deliberativi. Atque in Epilogo ad fugam superbiæ adhortari poteris.

ARTICULUS III.

DE

CONFIRMATIONE ORATIONIS.

Questio 1. Quid est Confirmatio Orationis?

R. Pars illa præcipua, in qua Orator rei propositæ fidem facit, vocatur confirmatio. Fidem autem facit per Argumenta in ordinem disposita, quod argumentatione efficitur, ut dictum toto cap. 1. libri hujus.

Questio 2. Quis inter varia Argumenta servandus est ordo, in oratione?

R. Ut, quod putatur fortissimum argumentum, primo loco, & ut ajunt, in fronte ponatur, quo faciliùs intellectus convincatur: Deinde *quæ leviora sunt*, medium locum occupent: *Excellentissimum* verò statuatur in fine.

Illud dici potest excellentissimum, quod maximè tangit præsentis auditores, atque apud hos plurimum momenti ac plausûs creditur habiturum. Verùm sicut peritus belli dux, ut hostem expugnet,

non

non tantum exercitum universum in aciem disponit, sed singulas etiam legiones ac cohortes, eo ordine ac loco statuit, ut alix ab aliis fulciantur & adjuventur, ita Orator probationes singulas & argumenta singula eo modo disponere debet, ut priora à posterioribus roborentur & confirmentur. Crescere enim semper debet oratio, usque dum ad summum pervenerit.

Questio 3. Quid Agendum, si Confirmatio plures habeat partes?

R. Singulæ per ordinem dilucidè proponantur, tractentur, roborentur, absolvantur; neque enim inter se misceri debent, sed ab una parte ad alteram gradus faciendus est; idque per particulas idoneas & certas transitionum formulas, quibus & partes confirmationes inter se, & probationum alix cum aliis connectantur.

Questio 4. Quænam illæ sunt transitionum formulæ?

R. Sequentes, alixque similes.

Sit V. G. probandum, Eloquentiam esse utilem & honestam: hoc modo transibis, à parte unâ ad alteram.

Hactenus de utilitate Eloquentia: nunc illius dignitatem atque honestatem cognoscite.

Utilitatem vidimus, dignitatem expendamus:

Utilitas Eloquentia, ut equidem arbitror, nunc satis perspecta est: ad honestatem illius anhelat & properat oratio.

Nunc expectare videmini, ut de Eloquentia dignitate quadam in medium proferam.

Reliquum est, ut oratio velis remisque omnibus in Eloquentia dignitatem excurrat.

*Sed quid tanto tempore de Eloquentia utilitatibus dis-
fero? ad dignitatem illius deveniamus.*

Huc referri possunt transitiones illæ, quæ de
Christi partibus inter se nec tendis afferentur.

ARTICULUS IV. DE CONFUTATIONE.

Pars illa orationis, qua adversariorum argumenta
& objectiones refellimus atque diluimus, Con-
futatio vocatur, utiturque hæc eodem fonte in-
ventionis, quo confirmatio; propterea quod
quibus ex locis aliqua res confirmari potest, iis-
dem ex locis possit infirmari & confutari.

Questio 1. Quis ordo servandus est in confu-
tandis adversariorum argumentis?

R. Contrarius ferè; qui in confirmatione: primò
enim confutantur argumenta, quæ infirma aut
mediocria sunt: deinde quæ fortissima judicantur:
denique facillima, in quibus maximè triumphatu-
rus videatur Orator.

Potest tamen servari etiam is ordo in refellendo,
quem adversarius tenuit in objiciendo.

Questio 2. Quot modis fit Confutatio?

R. Juxta Quintilianum L. 4. c. 13. modis
tribus, nimirum *negando*; *redarguendo*, & *ele-
vando*.

Questio 3. Quomodò confutamus *negando*?

R. 1. Si rem ab adversario allatam simpli-
citer negamus.

Cicero pro Quinct. *Negamus te bona Quinctii,
Sexte Navi! possedisse, ex edicto pratoris.*

2. Si crimen ab ejus persona, quem defendimus, alienum ostendimus.

Pro Rosc. *Patrem occidit Sextus Roscius. Qui homo? adolescentulus corruptus, & ab hominibus nequam inductus; annos natus magis quadraginta. Vetus videlicet sicarius, homo audax & saepe in cade versatus. At hæc ab accusatore ne dici quidem audistis.*

3. Si factum negemus ab adjunctis loci, temporis aliisque circumstantiis. Hac industria, confutat Cicero argumenta contra Milonem allata.

Questio 4. Quomodo confutamus redarguendo?

R. 1. Si, quod adversarius attulit, esse dubium fictum, aut non probabile ostendamus.

Pro Roscio. *Exheredare pater filium cogitabat. Mitto querere, quade causa? quero, qui scias?*

Pro Cluentio. *Jam verò illud quàm non probabile, quàm inusitatum, Judices, quàm novum, in pane datum venenum? faciliusne potuit quàm in poculo? latentius potuit abditum aliqua in parte panis, quàm se totum collique factum in patrone esset?*

2. Si pugnantia dixisse vincatur adversarius.

Pro Roscio. *Vides, Eruci, quantum distet Argumentatio tua abs re ipsa atque à veritate: quod consuetudine patres faciunt, id quasi novum reprehendis: quod benevolentia fit, id odio factum criminariis: quod honoris causa pater filio concessit, id eum supplicii causa fecisse dicis.*

3. Si crimen in adversarios detorqueamus, quod Ciceroni frequentissimum. Aut si objectiones tanquam nullius momenti contempnamus, vel etiam risu & facetiis explodamus. Quam arte Cicero L. Flaccum severitati Judicum eripuit.

Questio 5. Quomodo confutamus elevando?
 R. Quando rem, quæ negari non potest, extenuamus, atque emollimus. Ita Cicero, cum Cælii luxuriam negare non posset, vitium temporis potius quàm hominis esse dixit, concedendam esse aliquid ætati &c.

ARTICULUS V. DE PERORATIONE.

Questio 1. Quid est Peroratio?

R. Est artificiosus orationis exitus, sive, est extrema pars orationis, in qua id, quod totâ oratione intendit Orator, majore vehementiâ & contentione evincere atque obtinere nititur.

Unde in hac parte omnibus armis eloquentiæ pugnandum est, ut expugnentur animi, & eò, quò vult Orator, flectantur, seque ultro dedant.

Atque ob hanc rem, non minore, quàm exordium, industriâ elaborari debet peroratio, quòd ea, quæ tunc dicuntur, mentibus auditorum maxime adhærescant, & res plerumque ab exitu & fine probentur.

Questio 2. Quot partibus constat peroratio?

R. Juxta Ciceronem, partibus tribus: Enumeratione dictorum, Amplificatione, & Affectu. Hæc enim tria Oratori omnino necessaria sunt, ut dominetur animis, & apicularum more, quæ mel in ore gerunt, spiculum à tergo infigat.

Questio 3. Quid est Enumeratio, & quomodo instituenda?

R. Enumeratio est rerum fusè dictarum brevis summa & artificiosa repetitio. Hujus duo sunt tempora; primum, si memoriæ auditorum diffidimus

mus : alterum , si argumenta in unum collecta vim habitura sint majorem.

Cicero pro Lege Manil *Quare cum & bellum ita necessarium sit ; ut negligi non posset ; ita magnum , ut accuratissime sit administrandum : & cum ei Imperatorem praeferre possitis , in qua sit eximia belli scientia , singularis virtus & clarissima auctoritas , egregia fortitudo , dubitabitis Quirites ! quin hoc tantum bonum , quod à Diis immortalibus oblatum & datum est , in rempubl. conservandam atque amplificandam conferatis ?*

Ex quo exemplo liquet , in peroratione non nisi summa argumentorum capita , cum ornatu , delibanda esse , ac eo quidem ordine , quo in confirmatione allata fuerunt ; cavendumque imprimis , ne longiore repetitione , altera oratio esse videatur.

Questio 4. Quæ amplificatio , & qui affectus in peroratione adhibendi sunt ?

R. Observanda sunt ea , quæ L. 1. c. 2. dicta sunt. Cum verò Orator postremâ hac parte edspectet , ut auditores non modo benevoli se dedant , sed etiam repugnantes trahantur ; hinc omnes affectus primùm in Oratore ipso , dein & in auditoribus , ubi res exigit , concitandi erunt. Quapropter amplificationes gravissimæ per hypotiposes , exclamations , definitiones conglobatas &c. hinc si usquam aliàs , adhibendæ erunt.

ARTICULUS VI.

DE

MODO COMPO- NENDI ORATIONEM.

Quanquam res ista exemplis potiùs ac diligenti lectione Orationum Ciceronis , quàm præceptis

ceptis multis perdisci possit; non parùm tamen proderit, si compositurus orationem sequentia animadvertat.

1^{mò} Et ante omnia, Crinomenon seu statum quæstionis rectè intelligat.

2^{dò} Scopum orationis certum sibi præfigat, ad quem argumenta omnia dirigat: quidquid verò ad scopum istum non spectat, tanquam otiosum, & noxium respuat. V. G. Si de Ebrietate dicendum sit, vide, cum multa dici de illa possiat, quid potissimum dicere velis.

3^{tiò}. Si V. G. dissuadere vis adolescentibus Ebrietatem, quære ex te, cur adolescentibus vitanda sit ebrietas? & mox ingens sylva argumentorum materiarumque huc spectantium occurret, ut, quòd sit turpis & noxia, quòd hominèm bestiis similem faciat, quòd rixas, bella, cædes excitet &c. quæ obiter in chartam conjicienda erunt.

4to Ex his optimas rationes selige pro confirmatione.

5to. Argumenta omnia in ordinem dispone, vel syllogismo, vel enthymate vel alio argumentandi genere, secundùm dicta superiùs: propositiones verò singulas vide quibus modis & figuris efferre, quomodò exornare atque amplificare possis. Hæc pariter annota.

6to. Priusquam manum compositioni admoveas; fac tibi totius orationis rudem quandam ideam, & quasi Synopsin, quam ante oculos habeas; semper respicias inter componendum, ne à scopo atque à materia aberres.

7^{mò} Habitâ orationis ideâ, singulas ejus partes ordine elabora; quanquam, ut dictum est, exordium in finem rejici possit.

FINIS LIBRI II.

Sequitur Liber tertius.